

Isin Keessa Mallatto Jira-Kutaa 5

Description

Marsaa Uumama Ilma Namaa 3ffaa- Mudghah

Alhamdulillahi wa salaamun alaa ibaadihillaziina-sxafaa (Faaruun hundi kan Rabbiiti. Gabroottan Isaa kanneen Inni filate irratti nageenyi haa jiraatu). Uumama namaa biyyee irraa kan jalqabee, ergasii sanyii Aadam copha bishaanii irraa Kan uumee galanni fi faarun hundi Isaaf haa taâ€™u. Copha irraa dhiiga ititaa kan taasisuu, dhiiga ititaa gara wanta alanfamu ykn muraa foonitti kan jijiruu Rabbii oltaâ€™aa malee ni jiraa? Foon kanarraa lafee kan uumuu Isa malee jiraa? Lafee kanas foon kan itti uwvisu isaa malee jiraa?

Hiika Mudghah

Arabiffaan **mudghah** jechuun â€œwanta alanfameâ€ jechuudha. Mufasiroonni (hayyoonni Qurâ€™aana ibsan) jecha Mudghah jedhu â€œemuraa fooni afaan keessatti alanfamu dandaâ€™uâ€ jechuun hiiku. Muraan foonii wantoota alanfamu dandaâ€™an irraa waan taâ€™eef â€œwanta alanfamuudhaâ€ jechuudha. Dhugumatti yommuu muraa fooni alanshan, bocni isaatii fi bocni miciree wal fakkaata.

Osoo namni tokko muraa foonii ykn maastikaa afaan keessa kaaâ€™ate alanshee, ergasii marsaa mudghah irratti muraa foonii ykn maastikaa alanshe san miciree namaatin wal bira qabee, micireen wanta alanfame saniin wal fakkaata jenne goloobu (guduunfu) dandeenya. Sababni kanaa, somaayitiin dugda miciree irratti argamu â€œwanta alanfame san bakka ilkaan cinineenâ€ wal fakkaata. (Ilaali fakkii 1) Dabalataan, wanti alanfamu akkuma afaan keessatti boca jijiratu, micireenis marsaa mudghaatti boca jijirata. Gara tokkoon dhoqa, gara biraatin dhiita qaba. Wanti alanfamus dhoqaa fi dhiita kan qabuudha.

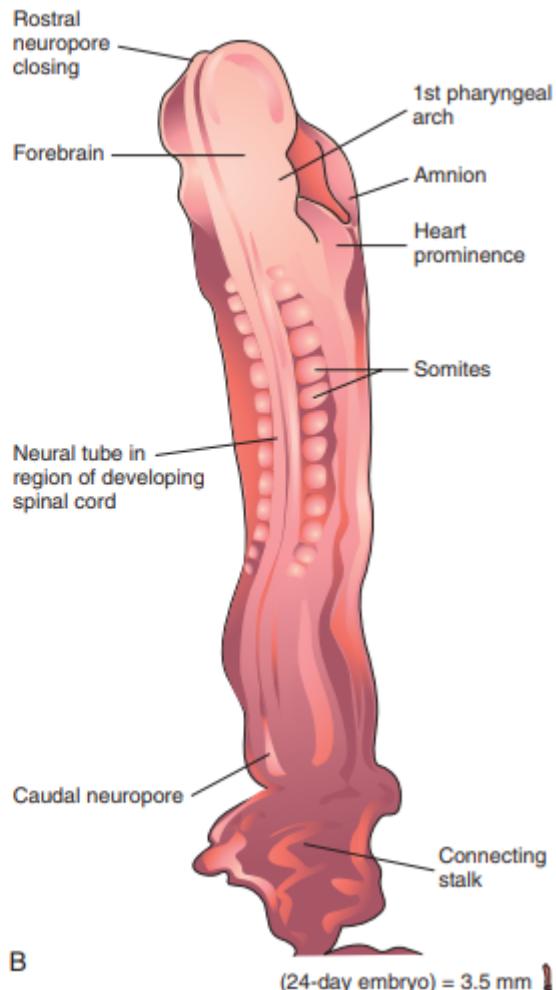
Comparing the appearance of an embryo at the mudghah stage with a piece of gum that has been chewed

Fakkii 1 : Marsaa mudghah irratti gubbaan ijaarsa miciree maastikaa alanfameen yommuu wal-bira qabamu, isaan lamaan jidduu wal fakkeenyaa argina. **A)** Fakkii miciree (Embryo) kaafame agarsiisa. **B)** Suuraa maastikaa (gum) alanfamee agarsiisa.

Iddoo gadi baqaqaa dugda miciree **A** irratti argamu mee ilaala. Akka waan ilkaan cininee fakkaata. Haala kanaan maastikaa alanfame bakka ilkaan cinineen wal fakkaata. Ammas guutuu miciree kanaa yommuu ilaallu muraa foonitiin kan wal-fakkaatudha. Sababni isaas, harka, luka fi qaamole biroo guutuu hin baafanne. Akka hubatamuuf maaykiroskoppiin akkanatti guddisee malee hammi isaa baayâ€™ee xiqqaadha. Dheerinni isaa seentimeetira tokko (1cm) hin caalu. Kanaafu, asitti mudghah jechuun â€œ **muraa foonii alanfamu dandaâ€™uudhaâ€™**[\[1\]](#) jechuudha. Marsaa kanatti micireen foon malee lafee hin qabu. Mudghah irraa lafeen ni uumama.

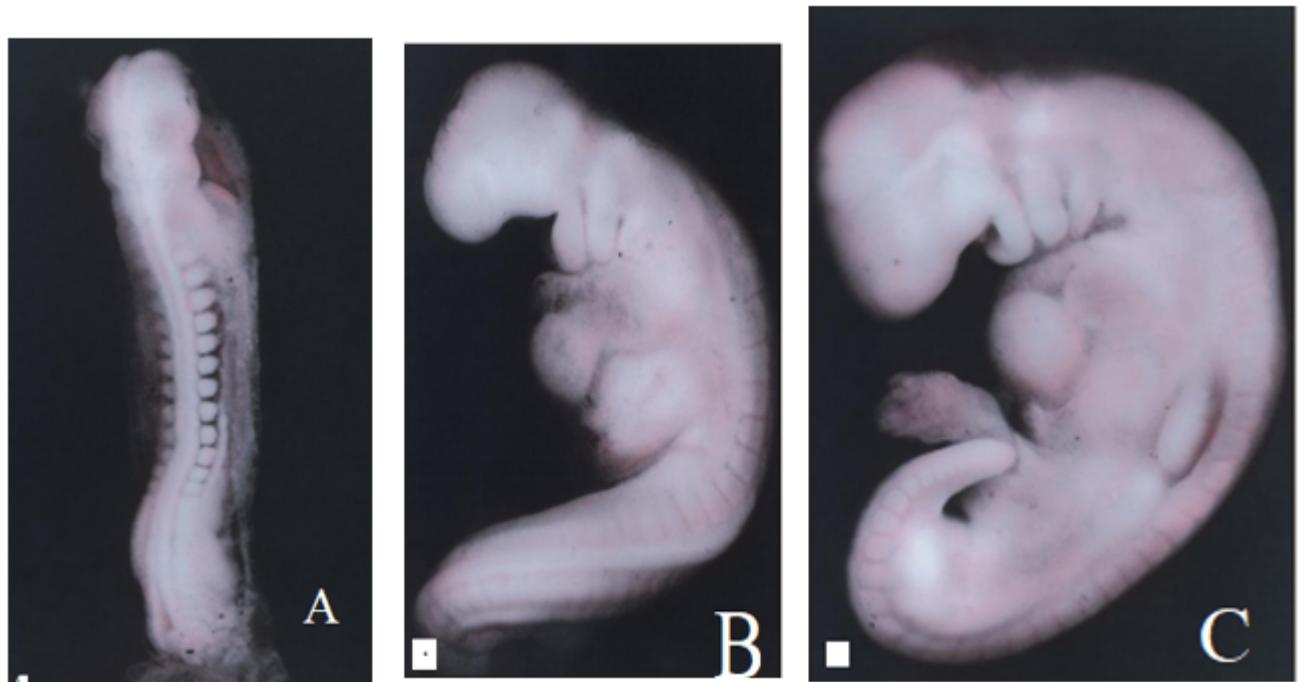
Alaqah irraa gara Mudghah Ceâ€™u

Torbaan darbe waaâ€™ee alaqah ilaalle turre. Alaqaan hiika sadii akka qabuu fi hiikni sadanuu guddinna miciree ilma namaatiin akka walitti galu hubanne jirra. Hiikni alaqah sadan: wanta rarraâ€™e, dhiiga ititaa fi ulâ€™aanula. Micireen marsaa copha (nuxfaa) irraa jalqabee gadaamessaa haadha keessatti lafa qabachuu eegala. Ergasiiakkuma yeroon darbuun dhiiga ititaa taâ€™uun gadaamessa irraa ni rarraâ€™a. Guddinni isaa itti fufuun boca ulâ€™aanula qabachuun soorata isaa dhiiga haadhaa irraa argata. Dhuma marsaa alaqah keessatti wanti akka calle fakkaatu dugda miciree irratti bahuu jalqaba. Wanti calle fakkaatu kunis **somaayit (Somite)** jedhama. Somaayitin kuni marsaan alaqah gara mudghatti jijjiramu kan agarsiisudha. Somaayiti kanarrraa lafee fi maashaaleen dugdaa ni uumamu [\[2\]](#). Fakkii armaan gadii irraa â€˜**somitesâ€™** ilaalun ni dandaâ€™ama.

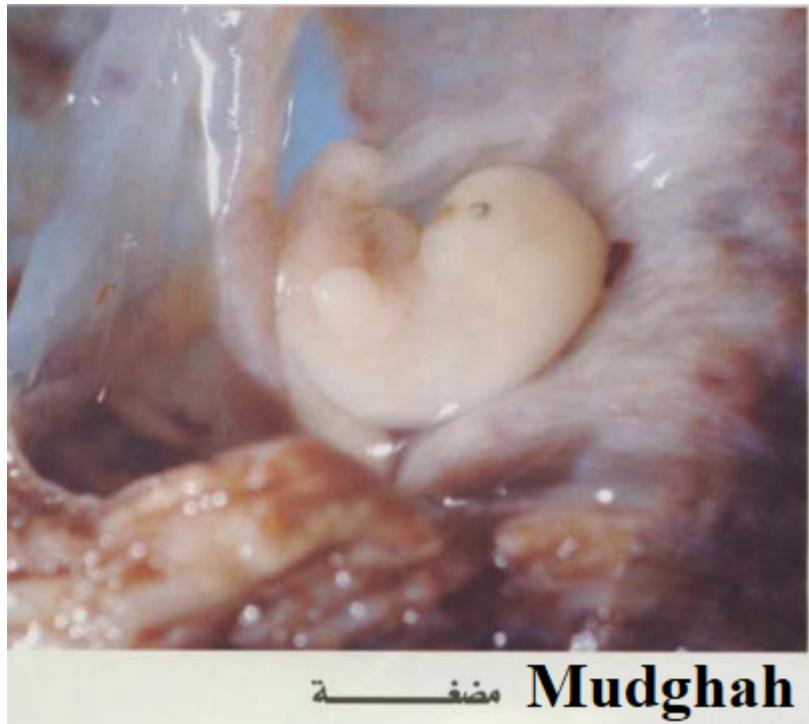
Fakkii 2: Suuraa miciree Maaykiroskoppin kaafame kan marsaa dhuma alaqah (guyyaa 24-25) agarsiisu. Bitaa mirgaa somaayiti 13, 13 qaba[2].

Guyyaa 24-26 Alaqaan kuni gara Mudghah jijjiramu jalqaba. Micireen armaan olitti qajeelaa fakkaatu kuni gubbaa jalaan jallachuu fi dachaâ€™u eegala. Fakkii armaan gadii irraa ilaalun ni dandaâ€™ama

Fakkii 3: A.Miciree dhuma marsaa alaqah, B fi C jalqaba marsaa mudghah agarsiisuu[3]

Fakkiiwan armaan olii maaykiroskoppii waan guddifamaniif guddaa fakkaatu. Garuu hammi jalqabaa (orijinaali) isaanii baayâ€™ee xiqlaadha. Barattooni Baayloji baratan waaâ€™ee maaykiroskoppii ilaalchisee, jechoota â€œMagnification fi Resolutionâ€¢ jedhan osoo hin baratin bira hin darban. Magnification (Maagnifikasiin) wanti tokko dachaa meeqan guddifamu akka qabu agarsiisa. Resolution (risolushin) immoo fakkii san ifa godhu fi kutaalee isaa tokko tokkoon mulâ€™isuudha.

Kunoo marsaa mudghatti ilmi namaa kana fakkaata. Kuni fakkii dhugaa maaykiroskoppin hin guddifamneedha (Actual image)*

Xinxallii

Namni marsaa mudghaatti maal akka ture yommuu ilaaluu fi itti xinxallu, iiamaanni isaa ni dabala. Wanta xiqqoo muraa fooni kanarrraa kan isa uumee nama guutuu isa taasise eenyuu? Muraa foonii kanarrraa luka, gurra, harka, kutaalee qaamaa keessaa fi alaa kan akkanatti isaaft tolche eenyu? Deebiin isaa Rabbii oltaâ€™aa, Ogeessaa fi Beekaa taâ€™eedha. Rabbiin oltaâ€™aan ni jedha:

سُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلْقَةٍ ثُمَّ
خُلْقَةٍ وَغَيْرِ خُلْقَةٍ لِّنَبِينَ لَكُمْ وَنُقْرُ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمٍّ ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ
بِلْغُوا أَشْدَدَكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى وَمِنْكُمْ مَنْ يُرْدَى إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكِيلًا يَعْلَمُ مِنْ بَعْدِ
وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ أَهْتَرَتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتْ مِنْ كُلِّ رَوْجٍ بَهِيجٍ ⑤

â€œYaa ilmaan namaa! Yoo kaafamuu irraa shakkii keessa jiraattan, dhugumatti Nuti biyyee irraa isin uumne; ergasii copha bishaan saalaa irraa, ergasii dhiiga ititaa irraa, ergasii muraa foonii alanfatamu kan uumama guuttatee fi hin guuttatin irraa isin uumne; [humnaa fi dandeetti Keenya] isiniif ibsuuf [kana goone]. Hanga yeroo murtaaâ€™etti wanta feene gadaamessa keessa teessifna. Ergasii daaâ€™ima goonee isin baafna. Ergasii akka umrii jabinnaa keessan irra

geessaniif [isin jiraachifna]. Isin irraas nama duâ€™utu jira. Erga duraan waa beekee akka homaa hin beekneef isin irraas nama gara umrii gadi aanaa deebiâ€™utu jira. Dachiis gogduu taatee agarta. Yeroo Nuti bishaan [bokkaa] ishii irratti buufne, ni sochooti, ni iitofxis, akaaku biqiltootaa bareedinna qaban hunda irraas ni biqilchiti.â€ Suuratu Al-Hajj 22:5

Yaa ilmaan namaa erga duutanii booda qorannoo fi jazaaf lamuu kaafamu yoo shakkitan, kunoo ragaalee lama isin ilaaltantu jira. Ragaalee lamaan wanta shakkitan kan agarsiisanii fi qalbi keessan irraa shakkii kanneen oofaniidha.

Iffaanâ€“ ragaa uumama keessanii. Kan nama uumuu jalqabe yeroo lammataas ni deebisa. Akkana jedha, **â€œDhugumatti, Nuti biyyee irraa isin uumneâ€** kuni hiika lama qaba. Iffaa-Nabii Adamiin (aleyh salaam) biyyee irraa uumudha. Ilmi abbaa irraa karaa kiroomozomitiin wanta dhaalu qaba. Kanaafu, hundeen wanti inni dhaalu kuni biyyeedha. Hiikni lamaffaan, nyaanni nuti nyaannu hundeen isaa biyyee irraa dhufe. Osso biyyeen jiraachu baate midhaan biqiluu dandaâ€™aa? Midhaan biyyee irraa dhufe kana yommuu alanshinee qaama keenya keessa seenu gara dhiigaatti jijirama. Dhiiga kanarraas dhangalaâ€™oon saalaa (maniyyiin) ni uumama. Ergasii copha (nuxfaa) kanarraa dhiiga ititaa uumee. Ergasii dhiiga ititaa kanarraa muraa foonii alanfamu dandaâ€™u uume. Aayah (keeyyata) Qurâ€™aana armaan olii keessatti **â€œergasii muraa foonii alanfatamu kan uumama guuttatee fi hin guuttatinâ€ jedhu hiika kana qaba:** Muraa foonii alanfamu (mudghah) kanarraa kutaalee qaamaa uumuun boca namaa qabsiisa. Kuni kan **â€œuumama guuttateâ€** taâ€™a. Garuu yeroo garii boca namaa ossoo hin qabatin gadaameessi haadhaa ulfa of keessa darba. Kuni kan **â€œuumama hin guuttanneâ€** taâ€™a. Kana malee hayyooni hiika biraas itti kennani jiru.

â€œIsiniif ibsuuf kana gooneeâ€ Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa takkaan ilma namaa hunda uumuu ni dandaâ€™a. Garuu Oggummaa (hikmaa) Isaa, guddinnaa dandeetti Isaatii fi balâ€™inna rahmata Isaa nuuf ibsuuf marsaa marsaan nu uumee. Yeroo jalqabaatiif nama biyyee irraa uumuu Kan dandaâ€™e, ergasii copha maniyyii dhiiga ititaa taasise, ergasii dhiiga ititaa muraa foonii taasise, muraa foonii irraa lafee uumuu Kan dandaâ€™e, wanta jalqaba uume deebisu irratti dandaâ€™aadha **Biyyee irraa kan uume, biyyee erga taâ€™anii booda isaan deebisuun Isatti ni ulfaataa?** Namni yommuu marsaalee uumama ofii itti xinxalluu lamuu akka kaafamu jala muree ni amana.

â€œHanga yeroo murtaaâ€™etti wanta feene gadaamessa keessa teessifnaâ€ Kana jechuun ulfa gadaamessi of keessaa hin darbine hanga yeroo murtaaâ€™etti ni tursiifna. Yeroon murtaaâ€™e kunis dheerinna yeroo ulfaati. Ergasii garaa haadhaa keessaa **â€œdaaâ€™ima goonee isin baafnaâ€™** Daaâ€™ima dadhabaa homaa hin beekne, sammuun isaa, ijji fi gurraa isaa dadhabaa kan taâ€™eedha. Ergasii Rabbiin suutuma suutan humna fi jabeenya kennaaf. Halkanii guyyaa abbaa fi haati hanga sadarkaa jabinnaa gahuu ni mararfatuufi, ni kunuunsu. San booda umrii jabinnaa gaha. Umriin kunis umrii qaamni itti jabaatu fi sammuun itti bilchaatudha.

Isin keessaa umrii jabinnaa erga gahe ykn san dura kan duâ€™utu jira. Isin keessaa nama umrii jabinnaa darbuun umrii gadi aanatti kan deebiâ€™utu jira. Umriin kunis umrii dullummaa qaamni fi sammuun itti dadhabuudha. Wanta duraan beekaa ture ni wallaala. Kanaafi namni dadhabinna lamaan marfame. Isaaniis: Dadhabinna daâ€™imumma fi dadhabinnaa dullumaati.

Ragaan lamaffaa qorannoo fi jazaaf ilmi namaa lamuu kaafamu agarsiisu, dachii erga duute ykn gogdee jiraachisuudha. Rabbiin oltaâ€™aan ni jedha: â€œDachiis gogduu taatee agarta.â€• Kana jechuun biqiltoota homaatu kan ofirraa hin qabnee fi awwaara taate argita. Yommuu rooba itti roobsu, biqiltootaan ni sochooti. Ni iitofti. Erga gogdee walitti sunturtee booda yommuu roobni itti roobu fi biqiltooni biqilan olkaati. Dachiin tuni gosoota garagaraa irraa biqiltoota babbeeradanii fi nama hawwatan biqilchiti. Kan kana hunda hojjatu fi sirna qabsiisu eenyuu?

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ دِيْنُ الْمُؤْمِنِ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

â€œSuni Rabbiin Haqa waan taâ€™eefi, Inni kanneen duâ€™aan waan jiraachisuufi, Inni wanta hundaa irratti Dandaâ€™aa waan taâ€™eefi.â€• Suuratu Al-Hajj 22:6

â€œSuniâ€• marsaalee uumama namaa isiniif ibsee fi dachii gogdee bishaan itti roobsun jiraachifamte. â€œRabbitiin Haqa waan taâ€™eefiâ€• Haqa jechuun jiraataa fi yeroo hundaa turaa, gonkumaa kan hin jijiramne fi hin banneedha [4]. Kanaafu, hiikni â€œSuni Rabbiin Haqa waan taâ€™eefiâ€• edhu kana taâ€™a:uumamni keessanii fi dachii gogde jiraachisuun kan raawwatame sababa Rabbiin jiraataa fi yeroo hundaa turaa gonkumaa hin jijiramne fi hin banne taâ€™eefi. Wantoonni Rabbiin ala jiran hundi ni jijiram, ni badu. Rabbitiin Guddaan Oltaâ€™aan gonkumaa hin jijiram. Kanaafu, yeroo hundaa wanta fedhe hojjata, wanta fedhe uuma. â€œInni kanneen duâ€™aan waan jiraachisuufiâ€•akkuma uumama keessan jalqabee fi dachii duute ykn gogde jiraachise namoota duâ€™anis ni jiraachisa. â€œ Inni wanta hundaa irratti Dandaâ€™aa waan taâ€™eefi.â€•

وَأَنَّ السَّاعَةَ إِاتِيَّةٌ لَا رَبَّ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ

â€œDhugumatti Qiyaaman dhuftuudha; ishee keessa shakkiin wayitu hin jiru. Dhugumatti Rabbiin namoota awwaalcha (qabrii) keessa jiran hundaa ni kaasa.â€• Suuraa Al-hajj (22):7

Ragaaleen armaan olii isiniif kan ibsameef Qiyaamaan akka dhuftu beekumsa dhugaa akka beektaniifi. Qiyaaman dhugaa shakkii wayitu hin qabneedha. Warroonni duâ€™an qabrii keessaa yaaâ€™un wanta gara fuunduraatti raawwatamuudha. Sababni isaas, Rabbitiin kana waadaa galee jira. Rabbitiin waadaa Isaa hin diigu. [5]

Guduunfaa

âž|Marsaan alaqah guyyoota 24-26 keessatti gara mudghaatti jijiram eegala. Marsaan mudghah kan itti beekkamu wanti callee fakkaatu â€œesomaayitâ€• jedhamu dugda miciree irratti bahuu jalqaba.

âž|Mudghah jechuun **muraa foonii alanfamu dandaâ€™uudha**.

âž| Namni marsaa mudghaatti uumama ofii yommuu ilaalu waa baayâ€™ee hubata. Isaan keessaa: âœ•Dhiiga ititaa muraa foonitti kan jijiruu Rabbiti oltaâ€™aa malee hin jiru. Ergasii muraa foonii kanarrraa harka, luka, gurra fi qaamolee biroo kan uume Rabbiti malee jiraa? Kanaafu, Tokkichummaa Rabbitti amanuun Isa qofa gabbaruu akka qabu ni hubata.

âœ•Namni hanga fedhe â€œeani of dandaâ€™aadha, humna qabaâ€•haa jedhu. Inni dadhabinna lamaan kan marfameedha. 1ffaa- uumama isaa irraa jalqabee hanga ijoollummaatti. 2ffaa-Yeroo dullummaa.

Kanaafu, akkamitti Rabbii isa uumee fi kunuunsu irraa dheessaa?

âœ•Rabbiin Guddaan Oltaâ€™e wanta xiqqaa kanarrraa isa uume Guyyaa Murtii lamu isa deebisuun waan hojjateef akka isa qoratu fi jazaa isaaf kafalu ni hubata. Sababni isaas, Rabbiin haqa, namoota duâ€™an ni kaasa, wantoota hundaa irratti dandaâ€™aadha.

Haqa jechuun jiraataa fi yeroo hundaa turaa, gonkumaa kan hin jijjiramne fi hin banneedha.

Kitaabiblee Wabii

[1] Tafsiir ibn kasir 5/384, Daaru ibn Jawzi, Tafsiir Saâ€™diy 623, Daaru salaam, Maâ€™aariju at-tafkuri wa daqaaâ€™iqu at-tadabbur 14/427, Abdurahman Hanbak

Tafsiirul Qurâ€™aanil Kariim wa iâ€™iraabuhi wa bayaanih 6/122, Muhammad Aliyy Xaahaa

[2] THE DEVELOPING HUMAN CLINICALLY ORIENTED EMBRYOLOGY KEITH L. MOORE, PERSAUD fuula 78, 10th Edition

[3] <https://islampapers.com/2013/06/12/the-mudghah-stage/>

THE DEVELOPING HUMAN CLINICALLY ORIENTED EMBRYOLOGY KEITH L. MOORE, PERSAUD fuula 78-79, 10th Edition

[4] Tafsiir Qurxubii 13/326

[5] Tafsiir ibn kasir 5/384, Daaru ibn Jawzi, Tafsiir Saâ€™diy 623, Daaru salaam, Tafsiirul Qurâ€™aanil Kariim wa iâ€™iraabuhi wa bayaanih 6/122-126, Muhammad Aliyy Xaahaa

<http://sammubani.com/2018/05/19/shakkii-quraanaa-qulqullessuuf-2/>

*Tafsiirul Aayaatal Kawniyata Fiil Qurâ€™aanil Kariimjiildi 2faa fuula-166, By Zaghlul Najjaar,

Date Created

February 16, 2019

Author

admin